

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
ГО «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ»

World Scientific Noosphere-Ontological Society
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Public organization «Foundation of Science and Education «INTELLECT»

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ

*Міжнародний періодичний збірник наукових праць
за загальною редакцією
проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рибалко, проф. Штефан Л. А.*

Випуск 3

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING OF YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Periodical Collection of Scientific Papers
edited by prof. V. P. Babych, prof. L. S. Rybalko, prof. L. A. Stephan*

Issue 3

Харків – 2021
Kharkiv – 2021

Зеленська Л. Д. Феноменологія поняття «Педагогічне супервізорство».....	327
Коровіна Я. С. Формування соціального інтелекту у школярів початкової школи	331
Кваша А. С. Превенція булінгу в умовах створення безпечного освітнього середовища.....	334
Васильєва С. О., Агаркова Н. О. Формування соціальної позиції студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти	337
Зарудна І. А. Розвиток соціальних компетентностей студентів вищої освіти у Великобританії.....	341
Шумський О. Л. Соціокультурний компонент іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти.....	344
Трубавіна І. М. Теорії визначення й оцінки потреб і проблем користувачів послуг військово-соціальної роботи як дієвої служби допомоги людям	348
Рябовол Л. Т. Місце і роль навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» у підготовці магістра правоохоронної діяльності.....	352
РОЗДІЛ 3. ІСТОРИЧНІ ТА ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ Й НАВЧАННЯ	
357	
Ялліна В. Л. Деякі питання духовно-інтелектуального виховання дітей у вітчизняній педагогічній спадщині на початку ХХ століття	358
Єрмак Ю. І., Бунчук О. В. Діяльність українського вільного університету 1921-1945 рр.	363
Лупаренко С. Є. Питання дитинства і розвитку дитини у вітчизняних наукових дослідженнях (1990-ті рр.)	367
Тарарак Н. Г. Форми та методи заохочення керівників закладів дошкільної освіти до професійного зростання.....	370
Танько Т. П. Питання мотивації кадрів дошкільної освіти (історико-педагогічний аспект).....	375
Боярська-Хоменко А. В., Кузнецова О. Ю., Штефан Л. А. Основні напрями діяльності шкільних соціально-педагогічних служб України (початок ХХ століття)	380
Тарарак О. В., Тарарак М. Ю. Особливості організації просвіти батьків у провідних країнах світу.....	385
Чихаріна К. І. Особливості освітнього процесу в Сингапурі	390
Таяновський В. О. Генеза університетської автономії й академічної свободи.....	393
Бужин О. В. Вальдорфська школа – світ праці	398
Жерновникова О. А., Чень Цзін. Розвиток патріотизму в дітей у КНР	401

ПИТАННЯ ДИТИНСТВА І РОЗВИТКУ ДИТИНИ У ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (1990-ТІ РР.)

Лупаренко С. Є.

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

Гуманізація суспільного життя й особистісна орієнтація системи освіти стали основою наукових досліджень питань дитинства і розвитку дитини вітчизняними науковцями протягом 1990-х рр. Основними напрямками досліджень дитинства і дитячого розвитку можна вважати: дитина як член суспільної групи й окремих індивід; дитина як конструктор власного життя, розвитку і середовища; історія дитинства; духовний розвиток особистості; формування творчих здібностей дитини, її пізнавальної активності; інтенсифікація освітнього процесу; самореалізація особистості; здоров'язбереження дітей; формування національної свідомості.

Ключові слова: дитинство, дитина, розвиток, наукові дослідження, виховання.

The humanization of social life and personal orientation of the education system became the basis of Ukrainian scholars' scientific research dedicated to the problems of childhood and children's development during the 1990s. The main directions of research dedicated to the problems of childhood and children's development were: a child as a member of a social group and an individual; a child as a constructor of his own life, development and environment; childhood history; person's spiritual development; formation of child's creative abilities and cognitive activity; intensification of educational process; person's self-realization; health maintenance of children; formation of national consciousness.

Key words: childhood, child, development, scientific research, education.

В умовах культурного та духовного відродження українського народу протягом 1990-х рр. особливе значення мали гуманізація суспільного життя, особистісна орієнтація системи освіти, унаслідок чого набули нового звучання традиційні підходи до дитини як цілісної істоти, зокрема, уявлення про особистість як поєднання її фізичної досконалості, моральної чистоти та духовного багатства (А. Горелов, В. Нестеренко) [4], як єдність і взаємовплив розумової діяльності й емоційно-вольової сфери дитини (Н. Абашкіна, Т. Євдокієва, О. Іонова, В. Пікельна) [1; 3; 5].

Етап, що розглядається, відзначився розширенням наукового поля дослідження, що було пов'язане з поступовою відмовою від функціонального підходу у вихованні, руйнацією комуністичного ідеалу особистості та звільненням освіти від впливу ідеологічних чинників [2]. Основними напрямками досліджень дитинства і дитячого розвитку стали такі:

– дитина як член суспільної групи й окремих індивід. Значну роль тут мали етнологічні дослідження сімейного статусу дитини і змін, що мають місце при трактуванні дитинства з точки зору суспільства та сім'ї (В. Вербець);

– дитина як конструктор власного життя, розвитку і середовища (О. Джерелюк, Н. Лебедева, Д. Самойленко). Предметом вивчення тут були діти як творці, співтворці свого розвитку (діти соціалізують самі себе), діти, які самі розвивають своє рефлексійне «Я» та які стають суб'єктом своєї соціалізації, а також діти, котрі соціалізуються без участі дорослих у межах однорідних вікових груп.

У цьому напрямі активно розроблялися питання соціальної психології дитинства (Л. Гаврюшенко, О. Донченко, Т. Землякова, М. Семенова), яка розглядала дитинство як результат соціогенезу дитячо-дорослих стосунків. У центрі уваги знаходилися соціальні групи — великі й малі, реальні й ідеальні, референтні (особистісно значущі для дитини) і групи приналежності, у які входить дитина або з якими вона себе ототожнює (сім'я, шкільний клас, дитячі ігрові спільноти, великі соціальні групи тощо);

– історія дитинства, історичні аспекти суспільної конструкції дитинства (С. Іванюк);

– духовний розвиток особистості (І. Бех, М. Боришевський, О. Губко, О. Коберник, О. Кошолар, В. Кузь, Ю. Руденко, М. Сметанський, А. Фасоля, П. Щербань);

– формування творчих здібностей дитини (О. Борисова, Р. Вайнола, І. Волошук, Н. Георгян, Н. Гурець, В. Костюк, Г. Костюшко, В. Рагозіна, Г. Сорока, В. Тушева, О. Хижна);

– моделювання й інтенсифікація педагогічного процесу (С. Білуха, О. Киричук, С. Логачевська, Л. Павлова);

– формування пізнавальної активності і самостійності, відповідального ставлення до навчання (М. Антонюк, Н. Бібік, Н. Бойко, О. Гринько, З. Друзь, Л. Маріяненко, В. Тюріна);

– самореалізація особистості (С. Клепко, С. Сисоєва).

Нова соціальна ситуація вимагала нової людини — більш самостійної та творчої [2]. Тому освітянами також розроблялися шляхи втілення в освітню практику ідей дитиноцентризму (Г. Балл, І. Бех, В. Кремень), «екологізації дитинства» (А. Богуш, О. Іонова), здоров'язбереження дітей, формування здорового способу життя (Є. Булич, Г. Голобородько, О. Дубогай, І. Мурахов, В. Оржеховська, С. Свириденко, Л. Сущенко), формування національної свідомості (О. Губко, В. Кузь, О. Кузьменко, О. Мазуркевич, І. Мартинюк, Ю. Руденко, О. Сухомлинська).

Усе це зумовило більш глибоке розуміння особливостей дитячого розвитку, усвідомлення унікальності періоду дитинства та необхідності створення умов для різнобічного розвитку дитини.

З урахуванням результатів досліджень дитинства, що спрямовувалися на формування всебічно розвиненої особистості, соціокультурне забезпечення дітей орієнтувалося на створення умов для її повноцінного життя й самореалізації, розкриття її природних схильностей, творчий розвиток особистості.

Отже, протягом 1990-х рр. актуальними стали наукові дослідження, що вивчали особливості виховання цілісної, гармонійної, різнобічної, духовної особистості із високим рівнем національної свідомості, творчості, активності, самостійності тощо.

Список використаних джерел:

1. Абашкина Н. Развитие профессионального образования в Германии (конец XIX — XX вв.) : автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 1999. 46 с.
2. Адаменко О. Українська педагогічна наука в другій половині XX століття. Луганськ : Альма-матер, 2005. 704 с.
3. Ионова Е. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты. Харків : «Бизнес Информ», 1997. 300 с.
4. Нестеренко В. Вступ до філософії: онтологія людини: навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів. Київ : Абрис, 1995. 336 с.
5. Пікельна В., Євдокієва Т. Педагогіка Штайнера і сучасні системи виховання. Рідна школа. 1997. № 9. С. 21–22.